

הילד בעל צרכים מיוחדים והמשפחה – השלכות לאנשי המקצוע *

תרגום ועיבוד: יהודית סולומון, נילי זלצמן – פורום חינוך מיוחד ארצי, שפ"י

בעשורים אחרונים חלה עליה משמעותית במעורבות ובהשתתפות הורים בחינוך ובטיפול בילדים בעלי מוגבלויות. השינוי קרה כתוצאה מתהליך של יציאה ממוסדות וחקיקה הקשורה לשוויון הזכויות החינוכיות של ילדים בעלי צרכים מיוחדים. עם זאת, בעיות רבות צצו בקשר למעורבות ההורים.

מה שהווה זרז לכתיבת מאמר זה היא ההכרה בערך החיובי של מעורבות הורית לטובת הילד המיוחד ביחד עם ההכרה בבעיות הטמונות במעורבות ההורים.

המאמר מתמקד בהשלכות של נוכחות ילד פגוע במשפחה, כלפי ההורים, המשפחות ואנשי המקצוע. הוא מתאר מודל של מעורבות-שיתוף פעולה שיכול לשמש מסגרת לאנשי מקצוע המשוכנעים שיש להעצים הורים על מנת שיעבדו באופן יעיל לטובת ילדיהם.

קיומו של דחק מתמשך אינו הגורם לדיספונקציונליות של משפחה, אלא האופן בו המשפחה מתארגנת לאורך זמן להתמודד עם ארועי הדחק (Lewis, 1985; McCubbin, 1983).

ראשית נדון במשפחות ובאופני תפקודן – זה יתן רקע אשר עליו אפשר יהיה להבין את אופי התגובה ההורית לילד מיוחד במשפחה ואת המעורבות ההורית סביבו.

מהן משפחות וכיצד הן מתפקדות?

מנקודת ראות מעשית - משפחה היא אוסף של יחידים הקשורים זה לזה על ידי קשרי דם או אמוציונליות חזקה ושברוב הזמן, אך לא בכל הנסיבות – גרים יחד. (למשל מתבגר הלומד במכללה עדיין נחשב בן המשפחה).

המשפחה הגרעינית היא ההורים והילדים בבית והמשפחה המורחבת היא קרובים בעלי קשר אמוציונלי חזק הנמצאים לרוב מחוץ לבית ויכולים להשתייך לדורות שונים.

בהתחשב בשנויים בדפוסי נשואים יש לזכור גם צורה של BLENDED FAMILIES משפחות חד הוריות יתנסו יותר בקשיים כלכליים.

*) Fine, Marvin J. (1991) : The Handicapped Child and the Family: Implications for Professionals. In: Fine, M.J. (Ed.): Collaboration with Parents of Exceptional Children (Chap. 1). Clinical Psychology Publication, Vermont, USA, 1991.

המשפחה כמערכת

חשוב להבין את המשפחה כמערכת ואת ההשפעה ההדדית של אנשים במשפחה. תמצית היות המשפחה מערכת היא שאנשים מייסדים תפקידים ויחסים, גדלים, מתפתחים ומשתנים באינטראקציה זה עם זה. כל שנאי במשפחה או ביחידים שבה – תהיה לו השפעה על כל המשפחה. למשפחות יש חוקים, דפוסי תקשורת, דפוסי כח ודפוסי קשר וכן דרכים לטפל בבעיות ובלחצים. ילד בעל צרכים מיוחדים הוא לא נושא רק עבור הוריו, אלא משפיע על המערכת המשפחתית כולה - על מצבה הכלכלי, על יחסיה החברתיים, על דפוסי הפנאי וסיפוק משפחתי.

הבטים אתניים-תרבותיים

המשפחה נתונה בתוך מטריצה של השפעות ומסורות, כולל הרקע האתני-תרבותי שלה. אתניות היא גורם חשוב שיש לקחת בחשבון כאשר רוצים להבין את הדינמיקה של משפחה מסוימת. לעתים ערכים תרבותיים מסוימים מקלים על משפחה להסתגל לקיומו של ילד בעל צרכים מיוחדים. למשל, בתרבויות המעודדות פסיביות ומייחסות ארועים לגורל ולמקורות בלתי נשלטים. קבוצות אחרות יכולות להיות הגנתיות מאוד כלפי היפתחות בפני זרים וכאן אנשי המקצוע יצטרכו להשקיע רבות בבניית קשר ופתוח אמון. התעלמות או אי רגישות להבטים אתניים-תרבותיים יכולה לפגוע בקשר עם ההורים ולחזק סטראוטיפים שליליים.

הבטים של מעגל החיים (Life Cycle)

אחת ההשפעות של ילד מיוחד על המשפחה היא שהתבגרות – בשלות המשפחה כיחידה מואטת. זה קשור לנושאי תלות – עצמאות של הילד ושל המשפחה כמערכת. יש לבדוק כיצד דרישות/צורכי הילד משפיעים על התפתחות ותפקוד המשפחה.

גבולות והיררכיה

המונח גבול מתייחס לשרטוט תפקידים ויחסים בתוך המשפחה הנחוצים על מנת שתהיה יחידה פונקציונלית. ישנן תת-מערכות בתוך המשפחה, המובחנות זו מזו (מינושין ופישמן

1981). למשל, נוכל להמשיג תת-מערכת הורית ותת-מערכת של הילדים אשר יש לכל אחת מהן סטטוס היררכי שונה בתוך המשפחה. לתת-מערכת ההורית יש תפקידים ואחריות הכוללים תפקודי הנהגה ותפקודי הגנה עבור המשפחה. תפקיד ההורה כולל גם הבטחת קיום כלכלי, הנחלת ערכים. תת-מערכת הילדים מובחנת במונחי כח, סמכות ואחריות.

כאשר ההורים אינם בטוחים בעצמם בתפקידם ההורי – אחד הילדים יכול להפוך ל"ילד הורי" ולייחס לעצמו יותר כח מהמתאים.

הדרישות והתביעות ממשפחה בטפול בילד מיוחד עלולים להזיז את האחאים הרגילים לתפקיד אחראי יותר. אחריות נוספת זו יכולה להתקבל על ידי האחים וגם לתרום להגברת הסולידריות המשפחתית. אך במקרים מסוימים האחים ירצו להרחיב את אחריותם לתחומים אחרים של קבלת החלטות המאתגרים את הסמכות ההורית. לעיתים, הרחבת הגבולות יכולה אף להאט או להפריע את מסלול התפתחותם הרגיל של האחים.

למשפחות בריאות, פונקציונליות וחזקות יש גבולות ברורים ויחסי סמכות ברורים. יש גמישות מסוימת על מנת להסתגל לשנויים ככל שהילדים גדלים, אך נשאר עמדת הנהגה מבצעת ברורה של ההורים. במיוחד בזמני דחק ההורים יכולים לעבוד יחד ולתמוך זה בזה ולשמש מודל ולתת תמיכה לשאר המשפחה.

במשפחות חד הוריות יכולים להיות קשיים בהתפתחות גבולות הולמים.

התמזגות-התרחקות (Disengagement-Engagement)

משפחות נבדלות ברמת הקרבה האמוציונלית לעומת המרחק בין חברי המשפחה. יש משפחות שיש להן אופי חזק של "אנחנו", בהן כולם מצופים להתנהג, לחשוב ולהרגיש באופן מסוים. שורה שלמה של כוחות מופעלים במשפחה על מנת להבטיח שהדבר יתקיים. אחים של ילד מיוחד יתקשו לבטא תסכול או כעס, כי יש ערך משפחתי של אהבה וקבלה לילד המיוחד. האחים יכולים אז לחוש מנוכרים בתוך המשפחה.

ילדים הגדלים במשפחות ממוזגות (engaged) יתקשו להשיג מובחנות סבירה (דיפרנציאציה) מהמשפחה. השגת בגרות פונקציונלית דורשת מהאדם להבחין עצמו ממשפחת המוצא ואילו התמזגות אמוציונלית תפריע למטלה זאת.

יש בני משפחה שיתנתקו (disengage) מהמשפחה, על מנת להשיג מידה כלשהי של עצמאות. במקרים בהם אח של ילד מיוחד יחוש מוצף על ידי האחריות שנדרש לקבל על עצמו- יתכן שיחפש דרכים להפרד אמוציונלית מהמשפחה.

חשוב שתהיה מידה מסוימת של קשר חם בתוך המשפחה על מנת שהילדים יוכלו להפנים ערכים ולפתח תחושה של היותם חלק מיחידה. ככל שילדים גדלים הם צריכים לקבל הזדמנויות להבחין עצמם מהמשפחה ולהשיג תחושת אינדיבידואליות גדלה.

אינטימיות ותקשורת

משפחות המאופיינות בדרגה גבוהה של אינטימיות בצורת דאגה CARING ורגשות חיוביים המבוטאים זה כלפי זה – יש להן גם דפוסי תקשורת יעילים. במשפחות אלו יהיה קל יותר להתמודד עם משברים נורמליים.

במשפחות המאופיינות על ידי תקשורת מוגבלת או בלתי הולמת אין רקע עליו ניתן להשען על מנת להבין ארועים חדשים, כמו לידת ילד מיוחד. יש פוטנציאל גדול יותר לבני המשפחה להרגיש מבולבלים, מפוחדים או מנוכרים כאשר הם אינם יכולים לטפל באופן גלוי ותומך בארועים חדשים.

כמה מחשבות עבור אנשי המקצוע

חשוב לזכור שמשפחות רבות הן מצוידות – במבנה המשפחה ותפקודה, כולל בקשרים, בתקשורת ובמיומנויות של פתרון בעיות – על מנת להתמודד עם רוב המשברים, כולל גידולו של ילד בעל צרכים מיוחדים.

משפחות אחרות, שהן מלכתחילה שרויות בקונפליקט או גבוליות בהסתגלותן- יכולות להגיב באופן הרסני לדחק. יתכן שלא פיתחו דינמיקה היכולה לשאת דחק מוגבר. במשפחות כאלו, הופעת ילד פגוע תוביל לתגובות קטסטרופיות, כולל גרושין או פרידה, ניכור ובעיות אמוציונליות או התנהגותיות חריפות.

לכל שנוי כמעט יש ערך של לחץ. כשמדברים על לחץ והסתגלות במשפחה לא מדברים על העדר לחץ אלא על דרכי המשפחה לגייס עצמה ומשאביה על מנת להתמודד עם ארועי לחץ.

לפני שעוברים להתמקד יותר ספציפית בילד הפגוע במשפחה – מוצע תרגיל יעיל – מענה לשאלות הבאות יכול לספק לך הזדמנות לבחון רקע משפחתי אישי – וכך להרחיב את הפרספקטיבה על כיצד משפחות מתפקדות.

שאלון ניתוח משפחה

1. תאר את הרקע האתני-תרבותי של משפחתך. אלו ערכים משפחתיים, התנהגויות, עמדות והרגלים הועברו?
2. מה קרה במשפחתך בעת לידתך? (למשל מצב כלכלי, תעסוקתי, מגורים)
3. מה הייתה משמעות לידתך? (למשל, ילד שחיכו לו הרבה, עול כלכלי)
4. איזה תפקיד מלאת במשפחתך בהשוואה לאחרים?
5. אילו תת קבוצות היו במשפחתך וכמה ברורים היו הגבולות ביניהן.
6. אילו חוקים וכללים היו במשפחתך? (גלויים וסמויים)
7. אילו בריתות היו וכיצד השתנו?
8. איך ועל ידי מי התקבלו החלטות?
9. כיצד בטאו חיבה? (פיזית, מלולית)
10. אילו סוגי דפוסים תקשורת היו?
11. באיזה אופן ובאילו תחומים יכולת לפתח עצמאות? ואחיד?
12. כיצד הייתה משפחתך קשורה למשפחה המורחבת?
13. כיצד תקשרה משפחתך עם הקהילה?
14. כיצד דתיות או רוחניות טופלו במשפחה?
15. כיצד דפוסים משפחתיים השתנו עם גדילת הילדים?
16. האם היו דרכים אופייניות בהן משפחתך הגיבה למשברים?
17. כיצד אתה סבור שמשפחתך הייתה מגיבה לילד מיוחד? ניתן לפרט על עוצמת הפגיעה ולהבחין בין הילדים בסדר הלידה וכדומה.

השפעת המצאותו של ילד מיוחד במשפחה

עד כה הוצגה הסתכלות מערכתית על משפחות – כיצד חבריהן נמצאים באינטראקציה הדדית, משפיעים ומושפעים אלו מאלו ואלו על אלו, כיצד הם נכנסים לתפקידים ויחסים, כשכל זה קורה על רקע התפתחות אישית ומשפחתית, הבטים אתניים-תרבותיים ושל מעגל

החיים. הודגש שדפוס משפחה היסטוריים כוללים דרכי תגובה והתמודדות עם ארועי דחק. בהתחשב ברקע זה ובמושגים אלו – אנשי המקצוע יכולים לפתח הבנה רגישה לגבי ההשפעה של המצאות ילד מיוחד במשפחה.

במחקרים רבים על השפעות ילד מיוחד על המשפחה יש קשיים במתודולוגיה של המחקר. יש קושי להשיג קבוצות בקורת מתאימות וקושי לבודד משתנים מתווכים. כאנשי מקצוע עלינו להשאיר פתוחים לאינדיוידואליות.

- האם יש שלבים שהורים עוברים כאשר מתברר להם שילדם מיוחד?

(Blacher, 1984) – סקרה ספרות על תגובות הורים לילד מיוחד והסיקה שיש דפוס כללי של הסתגלות הורית לכך, אך יש גם הבדלים אינדיוידואליים בין משפחות. היא מצאה ערך רב למשתנים המתווכים – למשל, משפחה חד לעומת דו הורית. נוכחות שני הורים היכולים לתמוך זה בזה רגשית ומעשית-משפיעה מאוד.

גם קיומם של ילדים נוספים במשפחה ויציבות קשר הנשואין – הם גורמים משפיעים על ההורה ועל תגובתו לילד המיוחד. ישנם הבדלים בתחושת האחריות האישית של ההורים עבור מצב הילד וזה גם תלוי במה נאמר להם ומה למדו על הסיביות לפגיעתו. משתנים מתווכים נוספים הם אמונה דתית, חומרת הפגיעה, רמה סוציו-אקונומית ורשת התמיכה של המשפחה.

עם תשומת לב לכל ההבטים הללו, אם נסיק שכל ההורים כאחד עוברים דרך רצף של הלם, כעס, התמקחות, דכאון וקבלה או הכחשה, עצב, אבדן, חרדה והסתגלות – נחמיץ את הייחודיות של משפחה נתונה.

יעיל יותר לאנשי המקצוע להניח שיהיה תהליך שהמשפחה תעבור בנסיונותיה להסתגל לארועים - אבל יהיו גם הבדלים אישיים/ייחודיים. איש המקצוע צריך להיות מסוגל להקשיב לחקור ולהיות באינטראקציה עם בני המשפחה על מנת להעריך את תהליך ההסתגלות של המשפחה והיכן היא נמצאת בתהליך.

האם קבלה היא נקודת הסיום של תהליך ההסתגלות המשפחתית?

אחת הבעיות של חשיבה על פי שלבי ההסתגלות היא הסתכלות IDEALISED על שלב הקבלה, כאילו זוהי נקודת הסיום אליה המשפחה הבריאה צריכה להגיע.

הספרות מצביעה על "צער כרוני" כלא בלתי רגיל (SEARLE, 1964 OLSHANSKY, 1978 WIKLER, 1981), ומשקף את הצורך המתמיד של המשפחה להסתגל לשנויים

בנסיבות. למרות שההורים יכולים לנוע ממצב הלב או אבל לעמדה יותר פרואקטיבית ומסתגלת – יהיו עוד ארועי חיים רבים ומעברים שיאלצו אותם להעריך מחדש את מגבלות הילד ולעסוק שוב או להשלים עם מה שיש ומה שלעולם לא יהיה.

הקשר בין אנשי מקצוע להורים

נקודת מוצא לאנשי מקצוע היא לא להניח אוטומטית שהורים הם "פתולוגיים", מוצפים או בלתי הולמים. יש גוף רחב של ספרות המציג ממצאים חיוביים על האופן בו משפחות מגיבות להתנסות שבגדול ילד מיוחד. אם אנשי המקצוע באים מנקודת מוצא של ציפיה שלילית הם עלולים להפריע לתהליך המשפחתי.

קיומה של רשת תמיכה למשפחה היא גורם מתווך חשוב מאוד ומשפיע על איך המשפחה תתמודד עם הלחץ הפוטנציאלי שבגדול ילד מיוחד.

אנשי מקצוע יכולים להיות משאב מסייע בזהוי קבוצות תמיכה קיימות, שרותים קהילתיים וארגונים היכולים לסייע להורה.

אבל, מערכות סיוע יכולות להוות לעתים מקור לחץ על ההורה והמשפחה. למשל, כאשר אנשי מקצוע רואים בהורה אסרטיבי "תוקפני" או "מופרע", או "מעורב יתר רגשית".

אנשי מקצוע שאינם בקיאים בהבטים של מעגל החיים של הילד המיוחד ומשפחתו-יכולים שלא להעריך את העצב שחוזר אצל ההורים כאשר חייבים לעבוד עם הילד והמערכת בקשר לאבני דרך התפתחותיות חדשות. יתכן שיסתכלו על ההורים כ"תקועים" בתהליך משוער של הסתגלות, בלי לראות את האופי המעגלי של תהליך ההסתגלות.

גם המידע על אחאים הוא בעייתי – יש תעוד של אחאים המרויחים, או לפחות לא נפגעים, מנוכחות ילד מיוחד במשפחה וגם מחקר המראה קשיים של האחאים. אולי הטוב ביותר הוא לראות באחאים כנמצאים בסיכון פוטנציאלי, אך לא להניח אוטומטית שחייבות להיות בעיות. צריך לבחון את משאביהם ואת משאבי המשפחה כולה.

מעורבות רבה יותר של ההורים בתוכנית החנוכית של ילדיהם יכולה להגביר את תחושת ההעצמה שלהם. לכן, חשוב שאנשי מקצוע יפתחו אסטרטגיות לשתוף הורים. ראיון רגיש עם הורים יכול לסייע לזהות מקורות ספציפיים של דחק וצרכי משפחה. כמו כן חשוב לזהות כוחות ומשאבים קיימים, שניתן לגייסם לטובת התערבויות של שתוף פעולה.

מושגים של תפקוד משפחתי בריא יכולים לסייע גם להתוות כוון עם משפחות לילד מיוחד. משפחות שנעשו מאוד ENMESHED סביב הילד המיוחד צריכות עזרה בלרופף ולרווח את

הקשר ולערב אחרים בטפול בילד. יש לעזור למשפחות להתוות גבולות ברורים בין תת המערכות במשפחה ובין הדורות. תקשורת מוגברת על הילד המיוחד בין בני המשפחה יכולה לסייע ולהפחית סודות וסטיגמה. לאנשי המקצוע יש תפקיד בלסייע להורים ולמשפחות להעריך את צרכיהם, את חוסנם ולחפש שרותים מתאימים ולסנגר על ילדם..

מודל שתוף פעולה של מעורבות הורים

המודל מבטא ראייה חיובית של מעורבות הורים. יש לו 4 מטרות עיקריות:

1. לכלול הורים בתהליכי קבלת החלטות בקשר לילדם המיוחד.
2. לחנך הורים להשתתף בתהליכי קבלת החלטות בקשר לילדם המיוחד.
3. לסייע להורים באופן תרפויטי – כנדרש- כך שיוכלו להתמודד טוב יותר עם נושאים העולים להפריע בהשתתפותם בקשר לילדם
4. להעצים הורים ולאפשר להם לעבוד באופן פעיל עבור ילדם המיוחד

אספקטים פונקציונליים של המודל

1. המודל מייצג עמדה אקזיסטנציאלית שאיש המקצוע יכול לאמץ כלפי ההורים. יש סט של עמדות שכל איש מקצוע יפעיל כאשר הוא עובד עם הורים לילדים בעלי צרכים מיוחדים. כאשר אנשי מקצוע מתייחסים להורים כפרטנרים פוטנציאליים וכמשתפי פעולה – הם מפעילים סט שונה של עמדות, ציפיות והתנהגויות, מאשר כאשר ההורים נתפסים כמעורבים-יתר, יריבים או פציינטים. מסרים שונים ישודרו והתגובות חזרה תהיינה שונות בהתאם.

אנשי המקצוע יכולים להיות מישו משמעותי בחיי ההורים וככאלו – יכולים מאוד להשפיע על תחושת העצמי של ההורים.

2. המודל הוא התפתחותי במובן שהוא מכיר בכך שיתכן שההורים לא מוכנים לשתוף פעולה מלא בנקודת זמן מסוימת, אך ניתן לסייע להם כלפי יותר מעורבות בעתיד. הנקודה החשובה כאן היא לא לראות את ההורים במצב סטטי או בלתי ניתן לשנוי, אלא כאנשים המסוגלים להרחיב הבנתם ומיומנותיהם.

3. המודל הוא פרואקטיבי בכך שהוא סבור שצרכים להתקיים פעולות שיסייעו להורים לנוע לעבר יכולות שתוף גדולות יותר בעתיד. יש לסייע להורים לנוע לעבר מוכנות רבה יותר לטפל בטווח הצרכים שיכולים לצוץ. האספקט הפרואקטיבי של המודל מתמקד בשלשה תחומים: חנוכי,תרפויטי וארגוני. המימד החנוכי מתייחס לצורך במידע ובאימון מיומנויות מסוימות. המימד התרפויטי קורה כאשר אנשי מקצוע מסייעים להורים בעיבוד והבנה של רגשותיהם והתנסויותיהם. המטרות הרחבות של המימד התרפויטי הן לתמוך בהורים בעיבוד נושאים אישיים ביחס לילדם ולסייע להם להשיג תחושה רבה יותר של אוביקטיביות ומודעות בתפקיד ההורי. המימד הארגוני מכיר בצורכי ההורים לתמיכה חברתית, גם במונחי ה-well being האמוציונלי שלהם וגם כאמצעי לארגון מאמצים הוריים לטובת הילד. מושג ה-networking הוא מרכזי.

4. המודל הוא בעל אוריינטציה משפחתית-אקולוגית. זה מתבטא ברגישותו להשפעות של הקונסטלציה המשפחתית ומציאות היומיום של ההורים החיים עם ילד מיוחד.

5. המודל דורש תפקידים מרובים מצד איש המקצוע. למשל, כאשר יש קונפליקט בין ההורים לבית הספר- איש המקצוע יכול לשמש בתפקיד מתווך ומגשר. לעיתים יש צורך שאיש המקצוע יאמץ עמדה של סנגור - בכדי שההורים יוכלו להשתתף במפגשי בית הספר. מנקודת ראות תרפויטית, איש המקצוע ירצה לעיתים לפגוש אחד או את שני ההורים, או האחאים, או את כל המשפחה. לעיתים איש המקצוע יצטרך לפעול כמומחה ולספק מידע מסוים, דעות או המלצות.

מלוי תפקידים כה רבים עלול להביא לבלבול תפקידי אצל איש המקצוע, לאובדן אוביקטיביות ונייטרליות. מודעות איש המקצוע לכך שהוא ממלא תפקידים שונים-יקל עליו להיות ער יותר למעברים בין התפקידים ואף לתקשר זאת באופן גלוי להורים ולמערכת החינוכית. ככל שהקשר יהיה יותר פתוח וישיר – יש פחות סיכון לבלבול ואי הבנות.

6. המודל מקדם עמדה חיובית וקונסטרוקטיבית ולא של יריבות. הדגש על החיובי דורש מאיש המקצוע מיומנות של הגדרה-מחדש (reframing) של ארועים באור חיובי וקונסטרוקטיבי. עמדה כזאת מעודדת אנשים לעבוד ביחד, לראות זה בזה תורמים ולהשתתף בתכנון קבוצתי.

7. למודל יש דגש על פתרון בעיות. למרות שיש להקשיב להורים ולתקף את הרגשותיהם ומחשבותיהם - איש המקצוע צריך להמנע מלתמוך בהשארות ההורים ברמת התלונה והכאב. הדגש הוא על מה צריך להיות "WHAT CAN BE" ולא על "WHAT SHOULD HAVE BEEN".

זה לא רק נסיון לדחוף אנשים לפעולה. זה מערב חשיבה מדורגת על הגדרת יעדים ומטרות, הערכת משאבים, החלטת אילו צעדים יש לנקוט, החלטת את מי עוד יש לערב ובאילו אופנים וקביעת לו"ז הגיוני לפעילות. יש לבנות גם אופני הערכה ומשוב.

8. המודל רואה בהורים ובמורים – לומדים. שתוף פעולה פרושו לא רק שאנשים עובדים ביחד באופן תומך הדדי, אלא שהם לומדים זה מזה ומלמדים זה את זה. הרבה הנחות שאנשי מקצוע מחזיקים על מה טוב לילד ואיך ההורים צריכים להשיג מטרה מסוימת – צריכות להבדק עם ההורים. לאנשי המקצוע יש הרבה מה ללמוד מההורים החיים יומיום עם ילד מיוחד.

שותפות ועבודה משותפת (קולבורציה) דורשים הערכה של התפיסות והאמונות של ההורים על ידי אנשי המקצוע והערכה של רעיונות, התנסויות ותובנות הורים – ובמקביל, הערכה של התפיסות והאמונות של אנשי המקצוע, הרעיונות, התנסויות ותובנות המקצועיות שלהם, בצומת המפגש המשותף עם ההורים הילד.

סכום

מאמר זה ניגש לילד המיוחד במשפחתו מפרספקטיבה של הצורך של אנשי מקצוע להבין התפתחות נורמלית של משפחה, להעריך הבדלים אישיים בין משפחות עם ילד מיוחד ולפתח אוריינטציה של שתוף פעולה לעבודה עם משפחות.

הספרות המקצועית היא יותר אופטימית ומציינת את יכולתם של הורים להתמודד באופן מספק-דיו עם ילד מיוחד. למעורבות ההורית יש יותר תמיכה חוקתית, למרות שיתכן שהורים מסוימים יזדקקו לסיוע רב בכדי ללמוד להיות מעורבים באופן יעיל.

~ ~ ~